

УДК 343.226

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.02.103>

**СУЧАСНИЙ СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБКИ
ПРОБЛЕМ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ
ЗА ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНЕ НАСИЛЬСТВО
В УМОВАХ ЗБРОЙНОГО КОНФЛІКТУ (ВОЄННОГО СТАНУ)
В УКРАЇНІ У 2019–2022 РОКАХ**

Політова А.С.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права,

Маріупольський державний університет

ORCID: 0000-0002-7351-7110

Політова А.С. Стан наукової розробки проблем кримінальної відповідальності за гендерно зумовлене насильство в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) в Україні у 2019–2022 роках.

Цією статтею продовжується публікація наукових статей щодо стану наукової розробки проблем кримінальної відповідальності за гендерно зумовлене насильство в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) в Україні. Відзначено, що актуальність наукової розробки проблем кримінальної відповідальності за гендерно зумовлене насильство в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) в Україні у 2019–2022 роках обумовлена тими процесами, що відбуваються на території нашої держави: повномасштабне вторгнення росії на територію України і набуття статусу держави-кандидата на вступ до Європейського Союзу.

Зроблено висновок, що у 2019 р. було затверджено 993 тем дисертаційних досліджень за спеціальністю 12.00 (Юридичні науки), серед яких 38 тем або 3,72 % присвячено проблемам гендерно зумовленого насильства та його форм (видів); 2020 р. – 883 тем дисертаційних досліджень, серед яких 23 теми або 2,6 % присвячено досліджуваній проблемі; 2021 р. – 996 тем дисертаційних досліджень, серед яких 38 тем або 3,81 % присвячено досліджуваній проблемі; 2022 р. – 1385 тем дисертаційних досліджень, серед яких 27 теми або 1,94 % присвячено досліджуваній проблемі.

Зауважено, що серед 123 затверджених тем дисертаційних досліджень з проблем гендерно зумовленого насильства, у тому числі його видів (форм) у 2019–2022 роках, у 78,86 % взагалі відсутня у вільному доступі інформація щодо наукових публікацій та дисертаційного дослідження або відсутнє у вільному доступі тексти дисертаційних досліджень. Аргументовано, що збільшення у 2019–2021 роках кількості тем дисертаційних досліджень з проблем гендерно

зумовленого насильства та його форм (видів), у тому числі в умовах збройного конфлікту (воєнного стану), пов'язана зі зменшенням кількості затверджених тем дисертаційних досліджень взагалі. Саме завдяки цьому підвищено відсоток їх кількості серед загальної кількості затверджених тем дисертаційних досліджень.

Автором наголошено, що відсутність комплексного дослідження свідчать про необхідність наукової розробки проблеми кримінологічного та кримінально-правового забезпечення протидії поширенню гендерно зумовленому насильству в умовах збройного конфлікту (воєнного стану).

Ключові слова: гендерна рівність, гендерно зумовлене насильство, кримінальні правопорушення проти статевої свободи та статевої недоторканості, примушування до шлюбу, домашнє насильство, воєнні злочини, сексуальне насильство.

Politova A.S. The state of scientific development of the problems of criminal liability for gender-based violence in the context of armed conflict (martial law) in Ukraine in 2019-2022.

This article continues the publication of scientific articles on the state of scientific development of the issues of criminal liability for gender-based violence in the context of armed conflict (martial law) in Ukraine.

It is noted that the relevance of scientific development of the issues of criminal liability for gender-based violence in the context of armed conflict (martial law) in Ukraine in 2019–2022 is due to the processes taking place in our country: Russia's full-scale invasion of Ukraine and the acquisition of the status of a candidate state for accession to the European Union.

It is concluded that in 2019, 993 dissertation research topics in the specialty 12.00 (Jurisprudence) were approved, of which 38 topics

or 3.72 % were devoted to the problems of gender-based violence and its forms (types); 2020 - 883 dissertation research topics, of which 23 topics or 2.6 % are devoted to the problem under study; 2021 - 996 dissertation research topics, of which 38 topics or 3.81 % are devoted to the problem under study; 2022 - 1385 dissertation research topics, of which 27 topics or 1.94 % are devoted to the problem under study.

It is noted that out of 123 approved dissertation research topics on gender-based violence, including its types (forms) in 2019–2022, 78,86 % do not have information on scientific publications and dissertation research in the public domain or do not have dissertation research texts in the public domain. The author argues that the increase in the number of dissertation research topics on gender-based violence and its forms (types), including in the context of armed conflict (martial law), in 2019–2021 is associated with a decrease in the number of approved dissertation research topics in general. It is due to this that the percentage of their number among the total number of approved dissertation research topics has increased.

The author emphasises that the lack of a comprehensive study indicates the need for scientific development of the problem of criminological and criminal law support for countering the spread of gender-based violence in the context of armed conflict (martial law).

Key words: gender equality, gender-based violence, criminal offences against sexual freedom and sexual inviolability, forced marriage, domestic violence, war crimes, sexual violence.

Постановка проблеми. Актуальність наукової розробки проблем кримінальної відповідальності за гендерно зумовлене насильство в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) в Україні у 2019–2022 роках обумовлена тими процесами, що відбуваються на території нашої держави: повномасштабне вторгнення росії на територію України і набуття статусу держави-кандидата на вступ до Європейського Союзу.

У попередніх наших дослідженнях ми проаналізували періоди з 2012–2014 рр. та 2015–2018 рр. та відзначали, що лише окремі дисертаційні дослідження присвячені цій проблемі. Разом з тим, в сучасних умовах збройного конфлікту (воєнного стану) виникає необхідність подальшого дослідження цієї проблеми, адже реалії окупації та деокупації території України, свідчать про порушення норм міжнародного права, міжнародного права прав людини і міжнародного гуманітарного права та потребують вжиття адекватних заходів щодо протидії таким порушенням. Проведення досліджень на цю тематику дозволить сформулювати концепцію (стратегію) протидії різним формам гендерно зумов-

леного насильства в умовах збройного конфлікту (воєнного стану).

Метою статті є аналіз затверджених у 2019–2022 роках тем дисертаційних досліджень з проблем гендерно зумовленого насильства, у тому числі його видів (форм), та виділення тих думок і пропозицій науковців, які не втратили своєї актуальності та потребують подальшої наукової розробки.

Виклад основного матеріалу. Відзначимо, що проблема кримінальної відповідальності за гендерно зумовлене насильство та його форми (види) в умовах збройного конфлікту (воєнного стану) не представляла наукового інтересу до 2022 р. Лише збройна агресія російської федерації розпочата з початку повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. спонукала дослідників до більш ґрунтовної розробки цієї проблеми.

Зупинимося більш детально на аналізі кваліфікаційних робіт з проблем гендерно зумовленого насильства за досліджуваний період та викреслимо ті положення, які стосуються саме збройного конфлікту (воєнного стану) та форм (видів) гендерно зумовленого насильства. Також варто зауважити, що враховуючи період затвердження тем дисертаційних досліджень, нами буде проаналізовано і публікації дослідників.

Проведений нами аналіз дисертаційних досліджень дозволяє відзначити, що лише в деяких з них звертається увага на проблему саме в умовах збройного конфлікту (воєнного стану). Так, наприклад, Н.А. Стасюк аргументовано доводить, що в умовах воєнного стану в Україні органам державної влади необхідно розглянути можливість впровадження нового інституту протидії та запобігання домашньому насильству у вигляді Представника Уповноваженого Верховної Ради України з питань запобігання та протидії домашньому насильству [1, с. 7].

Цікавою є кваліфікаційна робота Ю.І. Ругало, де вона досліджувала природу, правові основи злочину проти людяності та виявленню засобів запобігання та притягнення до відповідальності за вчинення злочинів проти людяності, як життєво важливого компонента міжнародного права у сучасному світі. Зокрема, вчена наголошує, що чинне законодавство України не передбачає елементів злочину проти людяності, які зазначені у Римському статуті МКС, і це може унеможливити притягнення організаторів та виконавців злочинів до відповідальності перед судом за міжнародним правом. Внесення змін до кримінального законодавства України, що стосуються злочинів проти людяності, створить правове середовище для кримінального переслідування таких злочинів, а також буде сприяти ефективному кримінальному покаранню. Також, необхідно додати злочини проти людяності до спис-

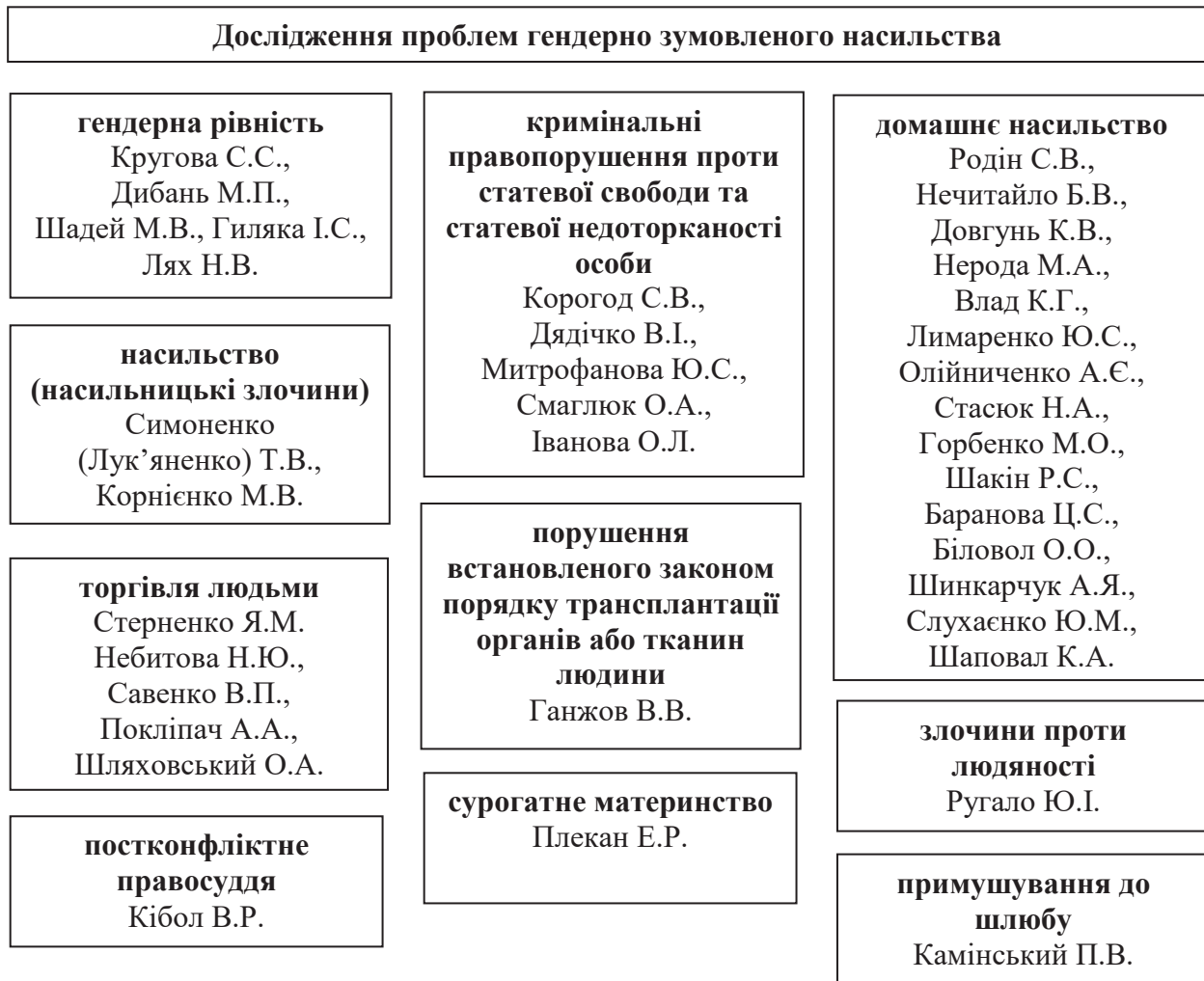

Рис. 1. Структура наукової проблематики гендерно зумовленого насильства, розподілена за напрямками досліджень українських вчених у 2019 році

ку злочинів, до яких не застосовуються строки давності, що забезпечить більшу юридичну визначеність і конкретність у цій сфері. Визначено перспективи розвитку МКС для України, а саме: зростання співпраці України з МКС, активна участь України у зв'язку з відкриттям польового офісу МКС у Києві, співпраця та обмін інформацією, підвищення правової адаптації та вдосконалення внутрішнього законодавства та системи правосуддя України для кращої взаємодії з МКС, зміцнення міжнародної правової системи [2, с. 221].

Також варто звернути увагу й на дисертаційне дослідження С.С. Круглової на тему «Конституційно-правове забезпечення гендерної рівності в Україні». Авторкою з'ясовано, що вирішити проблему обмеження прав військовослужбовців-чоловіків, які мають дітей віком до трьох років, доцільно завдяки надання їм права на призначення на рівнозначні посади з легкими умовами служби (з меншим обсягом), а в разі відсутності рівнозначних – на нижчі посади. Для цього запропоновано такі зміни до чинного за-

конодавства: 1) доповнити пункт 82 Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних силах України, а також сформулювати відповідне положення так: «[...] вагітних військовослужбовців-жінок за їх клопотанням відповідно до медичного висновку – на посади з меншим обсягом роботи, а також військовослужбовців, які мають дітей віком до трьох років, за їх клопотанням у разі неможливості виконання ними обов'язків на займаних посадах [...]»; 2) доповнити пункт 93 Положення про проходження громадянами України військової служби в Державній прикордонній службі України: «[...] вагітних військовослужбовців-жінок за їх клопотанням відповідно до медичного висновку – на посади з легкими умовами військової служби, а також військовослужбовців, які мають дітей віком до трьох років, за їх клопотанням, у разі неможливості виконання ними обов'язків за попередньою посадою [...]» [3, с. 9].

Корисними є пропозиції Н.В. Лях у дисертаційному дослідженні «Адміністративно-правові засади

Рис. 2. Структура наукової проблематики гендерно зумовленого насильства, розподілена за напрямками досліджень українських вчених у 2020 році

реалізації ґендерної рівності Національною поліцією України». Зокрема, вченою доведено обґрунтованість і практичну необхідність дотримання міжнародних стандартів та використання Україною передового зарубіжного досвіду реалізації адміністративно-правових механізмів ґендерної політики органами поліції: послідовна криміналізація різних форм насильства за ґендерною ознакою (посилення відповідальності за вчинення насильства, свідком якого є дитина; неможливість уникнення кримінальної відповідальності за вчинення насильства за ознакою ґендера повторно); застосування спеціальних електронних GPS-браслетів з метою відстеження та оперативного реагування на наближення кривдника до потерпілої особи; максимальне залучення громадських формувань до виявлення, запобігання та протидії виявам дискримінації за ґендерною ознакою [4, с. 22].

Підсумовуючи відзначимо, що серед **38** затверджених тем дисертаційних досліджень: **7 (18,42 %)** відсутня у вільному доступі інформація щодо наукових публікацій та дисертаційного дослідження (М.П. Дибань, А.А. Покліпач, В.Р. Кібол, В.В. Ганжов, Е.Р. Плекан, К.Г. Влад, М.О. Горбенко); **12 (31,57 %)** дисертаційне дослідження відсутнє у вільному доступі (І.С.

Гиляка, М.В. Шадей, Н.Ю. Небитова, Я.М. Стерненко, В.П. Савенко, О.А. Шляховський, Ю.С. Митрофанова, О.А. Смаглюк, О.Л. Іванова, В.І. Дядічко, Б.В. Нечитайло, С.В. Родін).

Відзначимо, що аналіз затверджених у 2020 році тем дисертаційних досліджень з питань гендерно зумовленого насильства та його форм, вказує на те, що проблематика домашнього насильства і насильства за ознакою статі є найбільш актуальною.

Так, зокрема, Я.М. Горбунова досліджуючи адміністративно-правове забезпечення протидії домашньому насильству відзначає, що рівень домашнього насильства залежить від низки чинників об'єктивного характеру, до яких відносять правові, організаційно-управлінські, соціальні, військово-політичні детермінанти. Статистичні показники випадків домашнього насильства у період дії карантинних обмежень, спричинених поширенням коронавірусної хвороби, виростили не лише в Україні, такі тенденції спостерігалися і в інших країнах світу, що потребувало від національних урядів вироблення механізмів ефективної протидії домашньому насильству в умовах замкненості великої кількості осіб у родинних колах, у тому числі разом із кривдниками. Із введенням в Україні правового режиму воєнного стану проблематика домашнього насиль-

ства поступилася значимістю іншим потребам, які виникли у зв'язку з повномасштабною агресією з боку Російської Федерації, – необхідністю рятувати життя людей, забезпечувати житлом тих осіб, які вимушено покинули місця свого проживання або чий домівок були зруйновані. Зафіксована тенденція до зменшення рівня домашнього насильства з 2022 року скоріше свідчить про наявність об'єктивних і суб'єктивних факторів для неповідомлення про факти домашнього насильства та невиявлення їх уповноваженими суб'єктами, аніж про реальне зниження показників [5, с. 150].

Окрім того, вперше у цей період В.М. Руфановою затверджена тема дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему «Кримінологічні засади протидії гендерно обумовленому насильству». Вченою підготовлено низьку наукових публікацій, серед яких варто відзначити окремі висновки, зроблені дослідницею:

– у широкому значенні гендерно обумовлене насильство – це суспільно негативне діяння (дія чи бездіяльність) особи/групи осіб, викликане статевою приналежністю особи/групи осіб, яке полягає у заподіянні фізичної, психічної, сексуальної, економічної шкоди чи погрози їх застосування та може вчинятися у приватній та публічній сферах. Найбільш суттєвими ознаками гендерно обумовленого насильства, яке відрізняє його від інших видів насильства є: 1) вчиняється у формі дій чи бездіяльності; 2) стосується різних категорій населення через їх стать (жінки, чоловіки, люди, які змінили стать, особи, які мають різну сексуальну орієнтацію); 3) є порушенням прав, свобод, можливостей особи та їх гарантій; 4) призводить до обмежень у визнанні, реалізації або користуванні правами свободами та можливостями; 5) пов'язане з фізичним, психічним, сексуальним, економічним насильством, або погрозою його застосування, що спричиняє шкоду здоров'ю; 7) впливає з нерівних владних відносин між чоловіками та жінками; 8) ґрунтується на застарілих уявленнях та стереотипах щодо соціальних ролей та функцій особи; 9) вчиняється у приватній та публічній сферах; 10) спричиняє погіршення становища особи у суспільстві; 11) підриває гідність особи; 12) у загальнодержавному та світовому масштабі підриває авторитет, безпеку, економічну та соціальну стабільність нації [6, с. 228].

– сексуальне насильство з боку російських військових використовується як зброя війни з метою залякування, приниження населення України та демонстрації своєї переваги, як акт підкорення; вчинення сексуального насильства є грубим порушенням Женевських конвенцій та Римського статуту міжнародного кримінального суду (стаття 8), учасниками якого і Україна і Росія; в українському діючому законодавстві відсутня спеціальна кримінальна правова норма, яка б встановлювала від-

повідальність за різні форми сексуального насильства, у тому числі і зґвалтування, під час війни та в післявоєнний період на окупованій території. В міжнародному праві сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом розглядається як акт геноциду. Цей злочин не має строку давності; потребує законодавчого закріплення термін «сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом» у відповідності з міжнародними документами; система запобігання та протидії сексуальному насильству як зброї війни повинна включати такі обов'язкові компоненти: а) законодавчий (належна правова база, яка б регулювала питання притягнення до відповідальності винних осіб; чіткий розподіл повноважень уповноважених спеціальних суб'єктів запобігання); б) практичний (проведення навчань з питань застосування міжнародного протоколу з документування та розслідування сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом, збирання доказової бази, вжиття заходів, спрямованих на зниження ризиків стати жертвою сексуального насильства); в) розроблення максимально ефективного та якісного механізму надання реабілітаційної допомоги жертвам сексуального насильства: медичної, психологічної, правової, матеріальної, соціальної тощо [7, с. 131];

– в національному законодавстві повинні бути закріплені дієві механізми загальної та спеціальної превенції сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом. Протидія сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом потребує внутрішньої правової та інституційної рамок, які дозволили б своєчасно, якісно, незалежно та неупереджено забезпечити розслідування та судове переслідування цих злочинів. Важливим аспектом залишається необхідність забезпечення гендерно чутливого підходу та сприяння подоланню невидимих бар'єрів на індивідуальному та структурному рівнях. Отже, цілісна правова база, функціонування системи компетентних, неупереджених органів, налагоджена правоохоронна, медична та судова система, подолання стереотипів та дискримінаційних проявів щодо гендерної нерівності, дієвий механізм компенсаційних виплат потерпілим від сексуального насильства, пов'язаного з конфліктом є базисними конструктами, на яких повинна будуватися державна стратегія протидії сексуальному насильству, пов'язаному з конфліктом [8, с. 597].

Отже, серед **23** затверджених тем дисертаційних досліджень: **7 (30,43 %)** відсутня у вільному доступі інформація щодо наукових публікацій та дисертаційного дослідження (Т.О. Корж, Н.М. Боца, Я.В. Головач, Д.О. Зуенко, О.В. Пасечник, Д.О. Мешкова, І.В. Серединський); **13 (56,52 %)** дисертаційне дослідження відсутнє у вільному доступі (А.В. Холдоєнко, М.Д. Косовська, М.В. Кондро, В.М. Руфанова, Д.С. Білявський, К.С. Шалупня, Ю.Ю. Гришко, А.Д. Данилюк, В.Л. Лало, Т.М. Савінова, Н.В. Семікоп, Я.М. Горбунова, Д.О. Даниленко).

Рис. 3. Структура наукової проблематики гендерно зумовленого насильства, розподілена за напрямками досліджень українських вчених у 2021 році

Дослідження проблематики гендерно зумовленого насильства та окремих його проявів (форм, видів) у 2021 році все більше починає викликати наукових інтерес серед дослідників. Разом з тим, лише окремі теми стосуються саме вчинення цих кримінально протиправних діянь в умовах збройного конфлікту (воєнного стану). Зокрема, С.С. Кузьменко за результатами дослідження віктимологічних заходів запобігання насильницьким злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини відзначає, що на сьогодні в країні відсутній окремий закон про захист дітей від сексуального насильства, а правовідносини у цій сфері регламентуються низкою нормативно-правових актів регулятивного характеру, зокрема законами України «Про охорону дитинства», «Про запобігання домаш-

ньому насильству», «Про захист суспільної моралі», які містять порядок надання допомоги потерпілим, а також урядовими програмними документами. У зв'язку з чим запропоновано прийняти: а) Національну програму боротьби із сексуальним насильством щодо дітей в Україні, фундаментом якої повинно стати закріплення: відповідних кримінально-правових та кримінологічних заходів з обов'язковим розподілом функцій суб'єктів; форм взаємодії між ними; визначення меж відповідальності за їх невиконання; джерел фінансування таких заходів; координуючого та контролюючого органу, котрий буде відповідальним за виконання даної Програми; б) Комплексний цільовий план запобігання насильницьким злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини

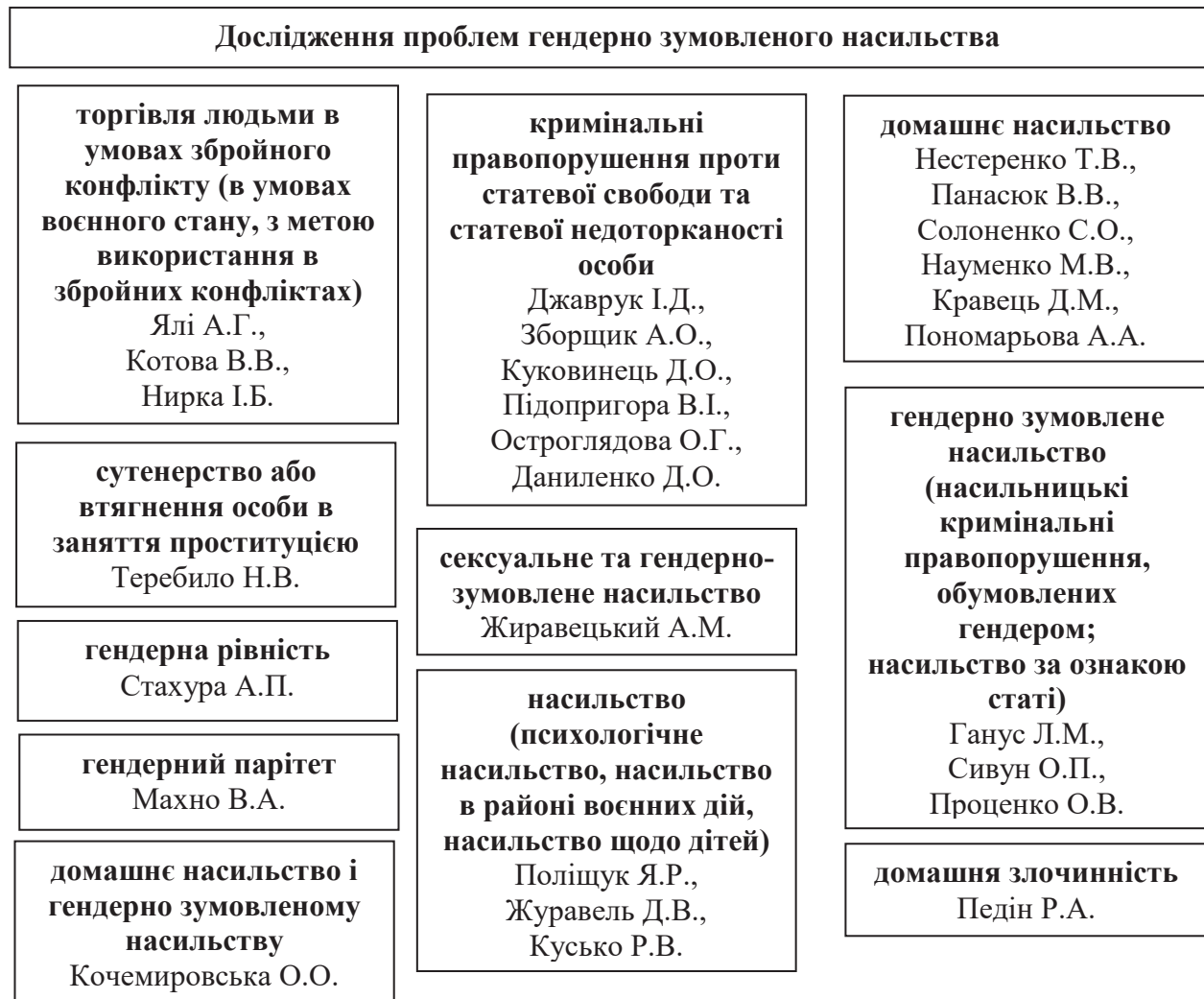

Рис. 4. Структура наукової проблематики гендерно зумовленого насильства, розподілена за напрямками досліджень українських вчених у 2022 році

в Україні на 2022–2030 рр. з визначенням правових засад, організації і тактики застосування запобіжних заходів, спрямованих на виявлення та припинення таких злочинів, здійсненні аналізу і прогнозування криміногенної ситуації на загальнодержавному та регіональному рівнях, своєчасним інформуванням органів і служб у справах дітей, спеціальних установ та закладів [9, с. 220].

О.В. Степаненко у дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему «Теорія і практика кримінально-правової охорони особи від домашнього насильства» встановлено, що кримінально-правова охорона особи від домашнього насильства в період дії воєнного стану потребує підвищеної уваги, в силу того, що особи, які найчастіше є жертвами домашнього насильства (жінки та діти) належать до цивільного населення, які в періоди збройних конфліктів потребують особливої охорони [10, с. 13].

Окрім того, Д.М. Тичиною у дисертації на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему «Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі засади запобігання домашньому насильству в Україні» на основі аналізу офіційної статистики за 2014–2023 рр. доведено, що в умовах поширення пандемії і воєнних дій на території України, при тенденції щорічного збільшення кримінального насильства, перманентно зростає й динаміка учинення адміністративних правопорушень, передбачених ст. 173-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення (КУпАП) та кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, з тяжкими наслідками. На цій підставі теоретично обґрунтовано напрями удосконалення системи запобігання домашньому насильству на загальносоціальному, спеціально-кримінологічному, індивідуально-профілактичному й віктимологічному рівнях, у тому числі з урахуванням специфіки воєнного стану, вну-

трішнього вимушеного переміщення й маргіналізації населення в цілому по країні та в розрізі окремих найбільш вразливих регіонів (зокрема особливостей правового режиму на деокупованих територіях) [11, с. 35].

Таким чином, варто відзначити, що серед **38** затверджених тем дисертаційних досліджень: **7 (18,42 %)** відсутня у вільному доступі інформація щодо наукових публікацій та дисертаційного дослідження (В.С. Гербут, З.І. Авдеєнко, А.О. Дац, Х.В. Лотошинська, О.А. Пачаджи, В.Б. Левко, А.А. Кудрявцева); **24 (63,15 %)** дисертаційне дослідження відсутнє у вільному доступі (О.М. Цукан, Н.В. Соколовська, Л.О. Антонюк, М.В. Міщенко, О.В. Шамота, Н.В. Новіченко, В.В. Петриченко, І.С. Смірнова, Д.В. Лобан, А.А. Запорожець, В.В. Сенько, Ю.Г. Яцик, В.С. Мусатенко, Д.В. Григорчак, В.В. Коссе, М.В. Малишева, А.Я. Шугало, М.Є. Бугорська, В.Ю. Саббатовський, Ю.Б. Комаринська, В.П. Гонтаренко, Х.В. Майкут, К.В. Москаленко, Т.В. Чернецька). Також В.І. Продан **змінено тему** дисертаційного дослідження, а тему дисертаційного дослідження Н.В. Лях **включено** до цього річного Переліку, **не дивлячись на захист у 2019 році**.

Повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України, не залишило осторонь і вчених, які сконцентрували увагу на проблематиці гендерно зумовленого насильства та його форм (видів) у період збройного конфлікту. Разом з тим, не дивлячись на цю позитивний аспект, **12** дослідників (44 %), які затвердили теми та тематика дисертаційних робіт включена у Перелік тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права, затверджених у 2022 році, **не мають наукових публікацій**, зокрема, тез, наукових статей у фахових періодичних виданнях України (категорія «Б»), серед яких: В.В. Котова, І.Б. Нирка, І.Д. Джаврук, А.О. Зборщик, В.І. Підпригора, Р.А. Педін, Д.В. Журавель, Л.М. Ганус, О.П. Сивун, О.В. Проценко, Д.М. Кравець.

Висновки. Проведений нами аналіз Переліку тем дисертаційних досліджень з проблем держави і права, затверджених у 2019–2022 роках, та розглянутих та схвалених відділеннями Національної академії правових наук України, дозволяє сформулювати наступні висновки:

1. У **2019** р. було затверджено 993 тем дисертаційних досліджень за спеціальність 12.00 (Юридичній науки), серед яких **38 тем** або **3,72 %** присвячено проблемам **гендерно зумовленого насильства** та його форм (видів); **2020** р. – 883 тем дисертаційних досліджень, серед яких **23 тем** або **2,6 %** присвячено досліджуваній проблемі; **2021** р. – 996 тем дисертаційних досліджень, серед яких **38 тем** або **3,81 %** присвячено досліджуваній проблемі;

2022 р. – 1385 тем дисертаційних досліджень, серед яких **27 теми** або **1,94 %** присвячено досліджуваній проблемі.

2. Збільшення у 2019–2021 роках кількості тем дисертаційних досліджень з проблем гендерно зумовленого насильства та його форм (видів), у тому числі в умовах збройного конфлікту (воєнного стану), пов'язана зі зменшенням кількості затверджених тем дисертаційних досліджень взагалі. Саме завдяки цьому підвищено відсоток їх кількості серед загальної кількості затверджених тем дисертаційних досліджень.

3. Аналіз академічних текстів (дисертаційних досліджень, наукових статей, тез і доповідей у матеріалах наукових заходів), які розташовані у Національному репозитарії академічних текстів (<https://nrat.ukrintei.ua/>), Національній бібліотеці України імені В.І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua/>) та вільній доступній пошуковій системі (<https://scholar.google.com.ua/>), дозволяє відзначити, що серед 123 затверджених тем дисертаційних досліджень з проблем гендерно зумовленого насильства, у тому числі його видів (форм) у 2019–2022 роках, у 78,86 % взагалі відсутня у вільному доступі інформація щодо наукових публікацій та дисертаційних досліджень або відсутні у вільному доступі тексти дисертаційних досліджень.

4. Проблемі гендерно зумовленого насильства в умовах збройного конфлікту та збройному конфлікту у досліджуваній період безпосередньо присвячено **123 тем**, серед яких **лише 6** – безпосередньо присвячена проблемі сексуального і гендерно-обумовленого насильства, пов'язане з конфліктом. Разом з тим, ці дисертаційні дослідження, на превеликий жаль, не захищено.

Зроблені нами висновки свідчать про необхідність комплексного дослідження проблеми кримінологічного та кримінально-правового забезпечення протидії поширенню гендерно зумовленому насильству в умовах збройного конфлікту (воєнного стану).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Стасюк Н.А. Кримінологічна характеристика домашнього насильства: дис. ... д-ра філософії за спеціальністю 081. Право / Національний університет біоресурсів і природокористування України. Київ, 2022. 173 с.
2. Ругало Ю.І. Концепт злочинів проти людяності в сучасному міжнародному праві: дис. ... д-ра філософії за спеціальністю 081. Право / Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2023. 302 с.
3. Кругова С.С. Конституційно-правове забезпечення гендерної рівності в Україні:

- дис. ... д.-ра філософії за спеціальністю 081. Право / Інститут держави і права імені В.М. Корецького НАН України. Київ, 2021. 240 с.
4. Лях Н.В. Адміністративно-правові засади реалізації ґендерної рівності Національною поліцією України: дис. ... д.-ра філософії за спеціальністю 081. Право / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2022. 289 с.
 5. Горбунова Я.М. Адміністративно-правове забезпечення протидії домашньому насильству: дис. ... д.-ра філософії за спеціальністю 081. Право / Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2022. 202 с.
 6. Руфанова В.М. Поняття та ознаки гендерно обумовленого насильства. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 224–230.
 7. Руфанова В.М. Сексуальне насильство як зброя війни в Україні. *Російсько-українська війна: право, безпека, світ*: Матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції, м. Тернопіль, Західноукраїнський національний університет, 29–30 квітня 2022 р. Тернопіль: ЗУНУ, 2022. С. 128–132.
 8. Руфанова В.М. Сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом: окремі аспекти кримінально-правового забезпечення. *Military offences and war crimes: background, theory and practice: collective monograph*. Ed. by V.M. Stratonov. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2023. С. 584–599.
 9. Кузьменко С.С. Віктимологічні заходи запобігання насильницьким злочинам проти статевої свободи та статевої недоторканості дитини: дис... канд. юрид. наук (доктора філософії): 12.00.08 / Донецький юридичний інститут Міністерства внутрішніх справ України. Маріуполь, 2021. 262 с.
 10. Степаненко О.В. Теорія і практика кримінально-правової охорони особи від домашнього насильства: дис... д.-ра. юрид. наук: 12.00.08 / Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2023. 439 с.
 11. Тичина Д.М. Кримінально-правові, кримінологічні та кримінально-виконавчі засади запобігання домашньому насильству в Україні: дис... д.-ра. юрид. наук: 12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ. Київ, 2024. 644 с.